

Om hur nationalism, extremism och traditionella värderingar skapat en giftcocktail som krymper möjligheten att arbeta för kvinnors rättigheter, jämställdhet och i slutändan hotar demokratin.

Svensk sammanfattning av rapporten Suffocating the Movement - Shrinking space for women's rights.

SÅ TYSTAS EN KVINNORÖRELSE

Foto Pixabay

#METOO-RÖRELSEN VISADE med smärtsam tydlighet hur mäns sexistiska beteende påverkar och tystar kvinnor i alla positioner och yrkesområden, inte bara de som syns i offentligheten. Kvinnliga journalister tänker sig för både en och två gånger innan de tar upp ett ämne som de vet kan resultera i hat och trakasserier. Och unga kvinnor tvekar inför att söka sig till journalistiken eller politiken. Hot och hat mot kvinnliga journalister i Sverige har blivit ett hot mot demokratin. Konsekvensen blir i värsta fall tystnad.

Kvinna till Kvinnas rapport *Så tystas en kvinnorörelse (Suffocating the Movement – Shrinking space for women's rights)* är vårt bidrag för att visa att det är bråttom att agera!

Kvinna till Kvinna har verkat i 25 år och är idag en av världens största organisationer som stödjer kvinnor i konflikttrubbade områden. Mycket har gått framåt under dessa år, lagar har stiftats för att skydda mot sexuellt våld, kvinnor har i större utsträckning tagit del i samhällsdebatten och arbetslivet, HBTQI-personers rättigheter har stärkts. Vi vet att dessa framgångar inte hade varit möjliga utan att kvinnor organiserat sig och krävt sina rättigheter. Forskning visar att en stark feministisk rörelse är den enskilt viktigaste faktorn för att stärka kvinnors rättigheter. Till och med viktigare än att ha många kvinnor i parlament och regeringar.

Så tystas en kvinnorörelse bygger på enkätsvar från 123 kvinnorrättsförsvarare från 32 länder i Centralasien, Mellanöstern, Afrika och Europa. Dessutom har vi genomfört djupintervjuer med kvinnorrättsförsvarare i åtta länder.

Repressiva regeringar, allt hårdare lagstiftning och ökad byråkratisering hotar dem som arbetar för mänskliga rättigheter. Växande nationalism, fundamentalism och extremism gör att jämställdhet och kvinnors rättigheter ifrågasätts allt oftare, direkt eller indirekt.

Kunskapen kring hur det krympande utrymmet slår specifikt mot kvinnorrättsförsvarare och kvinnors rättigheter är bristfällig. Civilsamhället har traditionellt varit den arena där kvinnor kan driva på för förändring, när andra typer av mer officiella områden för påverkan och makt effektivt stänger ute kvinnor. Därför drabbas kvinnors organisering och kvinnors rättigheter hårt av inskränkningarna.

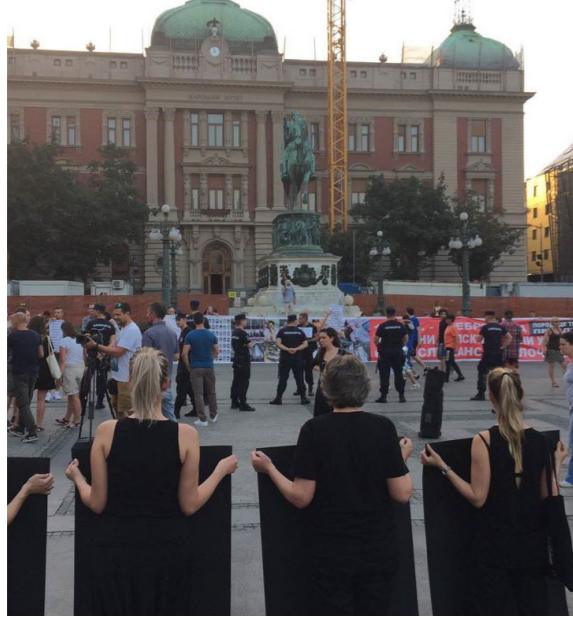
Kvinna till Kvinnas erfarenhet och nätverk ger oss en unik inblick och kunskap. Vi vill genom denna rapport visa att inga samhällen är vaccinerade mot angrepp på kvinnors rättigheter och jämställdhet.

Petra Tötterman Andorff
Tf generalsekreterare, Kvinna till Kvinna

Detta är en sammanfattning på svenska av Kvinna till Kvinnas rapport *SUFFOCATING THE MOVEMENT – Shrinking space for women's rights* publicerad 8 mars 2018. Rapporten är skriven av Christina Wassholm, redaktörer är Charlotte Pruth och Eva Zillén. Ansvarig utgivare: Josefine Karlsson. Omslagsfoto: Christopher Herwig. Layout: Hemma

Denna produktion har finansierats av Sida. Sida delar inte nödvändigtvis de åsikter som här framförs. Ansvaret för innehållet är uteslutande producentens/författarens.

DET DEMOKRATISKA UTRYMMET KRYMPER

En kartläggning av Civicus World Alliance for Citizen Participation visar att 44 procent av världens befolkning idag lever i länder som kan betraktas som antingen "stängda" eller "repressiva" för civilsamhället.¹ Organisationen kallar läget "ett globalt nödläge".

Vad betyder det konkret att det demokratiska utrymmet krymper? För att svara på den frågan kan det vara bra att titta på vilka rättigheter som medborgare i ett land bör ha enligt FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. De rättigheter som det framförallt handlar om i det här fallet är: mötesfrihet, föreningsfrihet och yttrandefrihet.²

När vi talar om ett krympande eller stängt utrymme menar vi att statliga och icke-statliga aktörer begränsar dessa rättigheter. Stater använder lagstiftning som exempelvis försvårar för organisationer att registrera sig, förbud eller begränsningar av utländsk finansiering av organisationer, reseförbud och fejkade åtal. Även i mer demokratiska länder ägnar sig nationalister, fundamentalister och andra extrema grupper åt hat, hot och våld. De driver på konservativa värderingar som begränsar kvinnors rättigheter och sprider felaktigheter och förtal. Alla möjliga metoder används för att misstänkliggöra och skada allmänhetens förtroende för människorättsförsvarare.

¹ Civicus, Findings- April 2017, april 2017. <https://monitor.civicus.org/globalfindings0417/> Hämtad 2017-11-14

² The International Center for Not-For-Profit Law, Closing Civic Space: Impact on Development and Humanitarian CSOs, Global Trends in NGO Law 7, 3 (2016): sid 2, <http://www.icnl.org/research/trends/Global%20Trends%20Vol.%207%20Iss.%203%20Challenges%20to%20Development%20Organizations%20final.pdf?pdf=trends7-3>.

³ The Guardian, Democracy campaigner: Governments are scared of the participation revolution, 25 april 2017. Hämtad 2017-06-15 <https://www.theguardian.com/global-development-professionals-network/2017/apr/25/democracy-campaigner-governments-afraid-of-the-participation-revolution>.

Människor är försiktiga med vad de säger, även i privata sammanhang, eftersom de misstänker alla. Det är ett tillstånd av paranoia."

KVINNORÄTTSAKTIVIST AZERBAJDZJAN

Vi har en ett globalt nödläge för civilsamhällets utrymme. Av en rad olika anledningar gör regeringar och ibland icke-statliga aktörer allt i sin makt för att stänga av medborgarnas möjlighet att gemensamt organisera sig och mobilisera."

DANNY SRISKANDARAJAH, CIVICUS³

Protester mot den nordamerikanska filosofen och genusteoretikern Judith Butler under hennes tal på ett brasiliansk universitet i november 2017.

KVINNOR DRABBAS HÅRT

I samband med Kvinna till Kvinna rapport *Så tystas en kvinnorörelse* genomfördes en enkätundersökning där kvinnorrättsförsvarare i 32 länder tillfrågades om deras situation har förändrats de senaste åren.

Mer än **60 procent** sa att deras utrymme att agera har krympt. De menar att detta främst beror på regeringars rädsla för politisk förändring, ökande nationalism och konservativa värderingar.

85 procent av de tillfrågade menar att kvinnliga aktivister drabbas hårdare än manliga bland annat genom minskade möjligheter till finansiering och genom ett ökat fokus på kvinnors traditionella roll som mödrar snarare än som politiska aktörer, och att kvinnor stängs ute från politiska arenor.

Trenden gäller inte bara konfliktdrabbade länder eller länder med svaga institutioner. Även länder inom EU har börjat strypa det demokratiska utrymmet.

När kvinnorrättsaktivister attackeras så löper en romsk aktivist flera gånger större risk att attackeras, bli av med sitt jobb, stängas ute från beslutsfattande."

JOANNA MAYCOCK, GENERALSEKRETERARE FÖR EUROPEAN WOMEN'S LOBBY

RYSSLANDS "FOREIGN AGENT LAW"

– MODELL FÖR MÅNGA ANDRA

Ryssland började 2012 att tillämpa en civilsamhälleslag som kommit att kallas "lagen om utländska spioner". Lagen säger att organisationer som får sin finansiering från utlandet ska kategoriseras som utländska spioner. Detta skadar organisationerna eftersom termen "utländsk spion" är detsamma som "förrädare". Hittills har 158 organisationer fått den stämpeln och minst 30 organisationer har tvingats stänga.⁴ Flera andra länder har följt Rysslands exempel de senaste åren.

⁴ Human Rights Watch. Russia: Government vs Rights Groups. Senast ändrad 4 juli 2017, <https://www.hrw.org/russia-government-against-rights-groups-battle-chronicle>.

Foto: Hassan Ammar

En aktivist protesterade i mars 2017 mot artikel 522 i Libanons brottsbalk, som skyddade en person som våldtar från straff ifall förövaren gifter sig med den som utsatts för våldtäkten. Massiva protester gjorde att artikeln slutligen upphävdes några månader senare.

HAT OCH HOT OM SEXUELLT VÅLD

Att använda hot om våld, ofta sexuellt våld, är en effektiv strategi för att tysta kvinnorrättsförfvarare. Utöver fruktan att bli gripen och arresterad, vilket drabbar aktivister oavsett kön, möter kvinnliga aktivister risken att bli utsatt för sexuellt våld och rykesspridning. Oavsett om övergrepp faktiskt begås så kan enbart misstanken om att en kvinna har blivit våldtagen under en arrest räcka för att skada hennes rykte – något som kan vara avgörande i många delar av världen. Medan manliga aktivister ofta porträtteras som hjältar efter en fängelsestid, riskerar kvinnliga aktivister att få leva med omgivningens spekulationer om vad hon kanske blev utsatt för i fängelset. Samma rädsla och samma risk finns också vid demonstrationer och möten som innebär stora folksamlingar.

Mer än hälften av deltagarna i vår enkät har blivit utsatta för våld eller hot om våld. I konflikttrabbade områden är siffran ännu högre (**72 procent**). Hot och förtal är vanligare än direkt våld. Förtalskampanjer och ryktes-spridning är vanligt. I en enkätundersökning till rapporten *Femdefenders* (2015) ställde Kvinna till Kvinna frågor om attacker och trakasserier. Fler än hälften (55 procent) av de som svarade sa att de har blivit utsatta för hot online.⁵

Medieinstitutet Fojos rapport från 2017 tar upp näthat och hot riktade mot kvinnliga journalister i Sverige. Rapportens slutsats är att kvinnor i media är särskilt utsatta för hat och hot om sexuellt våld. 30–40 procent

av svenska journalister har tagit emot direkta hot. Även om inte alla studier visar att kvinnor generellt är mer utsatta än män är det tydligt att typen av hot och skrämeltaktik skiljer sig åt. Kvinnliga journalister löper mycket större risk att bli utsatta för sexualiserade hot och trakasserier än män.⁶

En annan svensk studie från 2017 visar att även kvinnliga politiker blir alltmer utsatta på nätet, och konstaterar att den vanligaste konsekvensen av utsattheten eller hoten är att "den förtroendevalde undvikit att engagera eller uttala sig i en specifik fråga."⁷

”**Det kräver stort mod att delta i debatten. Kvinnliga parlamentsledamöter, politiker och offentliga personer får hot mot sig och sina barn, främst på sociala medier men också annars.**”

KVINNORÄTTSAKTIVIST FINLAND

⁵ <https://kvinna.tillkvinna.dev.afonso.se/wp-content/uploads/2017/11/femdefenders-nathat-gatuhat-varldens-modigaste-kvinnor-2014.pdf>. Hämtad 2018-02-05

⁶ Medieinstitutet Fojo, Fojo Media Institute's Special Report focusing on Threats and On-line Hate against Women Journalists and Gender Equality, https://www.fojo.se/images/documents/2-december_dokument_o_rapport/Fojo_Special_Report_on-line_hate_women_journalists_FINAL.pdf

⁷ Brottsförebyggande rådet: Rapport 2017:9, Politikernas trygghetsundersökning 2017 - Förtroendevaldas utsatthet och oro för trakasserier, hot och våld, sid. 94

Foto: Kvinna till Kvinna

INTERVJU

Serbien:

"Dansa efter regimens pipa eller inte alls"

MIRJANA MIROSAVLJEVIĆ BOBIĆ är chef för Reconstruction Women's Fund, en serbisk organisation som stödjer kvinnoorganisationer över hela landet. Serbien är kandidatland till EU, men de partier som har makten idag har nära band till Slobodan Milosevic regim på nittioalet och balanserar mellan EU och Ryssland. Serbiska ortodoxa kyrkan har avsevärt inflytande över den politiska agendan. Kvinnorrättsorganisationer kämpar mot nationalistiska och traditionella värderingar i samhället. Det finns inte särskilt stort utrymme för feministisk aktivism.

– Okej, det kanske finns utrymme för organisationer som har skapats av olika politiska partier, eller de som får statliga medel för att föra fram regeringens budskap – alltså sliskiga PR-byråer åt regimen – men deras utrymme är inte heller öppet. Om man måste dansa efter regimens pipa finns det inget oberoende, säger Mirjana Miroslavjevic Bobic.

Hon har inte svårt att hitta exempel på att utrymmet är allt annat än fritt för de som förespråkar värderingar som går på tvärs med den konservativa regimen. Ett år förbjöds 8 mars-demonstrationen av inrikesdepartementet med förklaringen att den skulle störa kollektivtrafiken. Det finns också en lång historia av förbud mot HBTQI-personers aktivism, som Pride-parader. Polisen brukar tillåta fascistgrupper att genomföra motdemonstrationer på samma tid och plats som människorättsgrupper. Ytterligare en taktik är att ha många fler poliser än nödvändigt på plats när människorättsgrupper har arrangemang.

– Det ser ut som att vi är farliga och att polisen behöver skydda allmänheten från oss, säger Mirjana Miroslavjevic Bobic.

Hon förklarar att anledningen till att kvinnoaktivister attackerar i Serbien är inte bara att de är kvinnor, utan också för att de är de mest ihärdiga regimkritikerna.

– Genom att vara så synliga krossar vi de traditionella rollerna och det gör alla konservativa och fascister

Ett av de smutsigaste och mest effektiva sätten att hota en aktivist är att säga att de har sexuellt komprometterande material om henne. Samtal kan vara avlyssnade, lägenheter bevakade. Så lyckas myndigheterna tysta aktivister. Det är så handlingsutrymmet minskar. Och det finns inget sätt att kämpa emot det, det är som att syretillförseln stängs av. Du kan inte kämpa emot, och du kan inte slå tillbaka."

KVINNORÄTTSAKTIVIST AZERBAJDZJAN

förbannade. Och så sätter attackerna igång – attacker med sexuella anspelningar är vanligast mot kvinnor som organiserar sig – de kallar oss horor, luder, smutsiga flator, varor som ingen vill knulla. Jag vet, det är motsägelsefullt. Sen kommer attackerna på det yttre – att vi är feta, fula, har flottigt hår och så vidare. Låt oss inte glömma attackerna på oss för att vi är landsförrädare, för kvinnor ska ju säkra nationens framtid genom att agera reproduktiva maskiner, säger Mirjana Miroslavjevic Bobic.

Reconstruction Women's Fund har funnits med på olika "svarta listor" som publicerats, listor över organisationer som "inte respekterar Serbiens grundlag". Deras hemsida har hackats ett par gånger och i en dagstidningsartikel beskrevs det hur de hade "mutats med dollar".

Mindre gräsrotsorganisationer runt om i landet möter också åtstramningar. Det har förekommit en hel del attacker på kvinnoaktivister – antingen fysiska attacker mot personer, eller mot deras hem och kontor. De måste också hantera en del utpressning och hot från lokala myndigheter och politiker: "Ni får de budgeterade medlen om ni sköter er." De har blivit utsparkade från sina kontor för att de kritiserar lokala myndigheterna. All press och alla attacker dränerar en på energi och styrka. Och de leder till en hög grad av självcensur, säger Mirjana Miroslavjevic Bobic.

Foto Pixabay

FINANSIERING AV KVINNOORGANISATIONER

Den största skillnaden i hur det krympande demokratiska utrymmet slår mot kvinnor jämfört med män är möjligheten till finansiering. En stor majoritet (73 procent) i EU-länder uppgav i vår enkät att kvinnoorganisationer har sämre möjlighet att få finansiering jämfört med andra organisationer. I konflikttrubbade områden är siffran 51 procent. Vilka resurser som finns för att främja kvinnors rättigheter är en politisk fråga. Den internationella feministorganisationen AWID har genomfört grundliga undersökningar i ämnet och menar att det finns "mycket begränsad finansiering för kvinnorrättsorganisationers långsiktiga politiska förändringsarbete."⁸ **Detta bekräftas också i en OECD-studie från 2016 som visar att endast 0,5 procent av stödet till jämställdhetsarbete i fattigare länder gick till kvinnorrättsorganisationer 2014. Den siffran var 1,2 procent 2011.**⁹ Detta visar på en oroande utveckling, nämligen att pengar för jämställdhetsarbete tas från stödet till lokala kvinnorrättsorganisationer och ges till andra typer av organisationer, ofta stora internationella organisationer eller FN-organ. Kvinnorrättsorganisationer erkänns inte som en viktig del i arbetet för jämställdhet.

På flera håll på Balkan och i Ungern har kampanjer mot finansiering genom finansmannen och filantropen George Soros varit ihärdiga. Även Irland beslöt i december 2017 att Amnesty skulle lämna tillbaka en donation från Soros som skulle gått till en kampanj (My Body My

Rights) för att göra abort lagligt i landet.¹⁰ Under den svenska valrörelsen 2014 anklagades Soros från högerextremt håll för att ha finansierat kampanjer i syfte att mobilisera väljare till att bekämpa främlingsfientlighet och nationalism, något som ansågs negativt i den SD-nära tidningen Fria Tider.¹¹

Om det finns färre möjligheter för betalt arbete inom civilsamhället kommer män att få dem. Och eftersom män redan är kraftigt överrepresenterade inom politiken blir det en ond cirkel som börjar och slutar med att kvinnors röster har sämre möjlighet att höras."

JOANNA MAYCOCK, GENERALSEKRETERARE FÖR EUROPEAN WOMEN'S LOBBY

⁸ Awid women's rights. Resourcing Women's Rights. <https://www.awid.org/priority-areas/resourcing-womens-rights>. Hämtad 2017-11-13

⁹ OECD, Donor support to southern women's rights organisations. OECD FINDINGS, sid. 10. November 2016. <https://www.oecd.org/dac/gender-development/OECD-report-on-womens-rights-organisations.pdf>

¹⁰ <https://www.irishtimes.com/news/ireland/irish-news/o-gorman-says-amnesty-will-fight-order-to-return-soros-donation-1.3324360>. Hämtad 2018-01-30

¹¹ <http://www.friatider.se/soros-gav-pengar-till-expo-f-r-att-p-verka-valet-i-sverige>. Hämtad 2018-01-30

Foto AP/Wong Maye-E

En aktivist bär ett munskydd med texten "Ingen röst" i en tyst protest mot det minskande utrymmet för civilsamhället under ett IMF-Världsbanken-möte i Singapore.

VÄXANDE NATIONALISM OCH TRADITIONELLA VÄRDERINGAR

Trenden med krympande utrymme för civilsamhället att organisera sig och agera märks inte bara i konflikttrubbade länder eller länder med svaga demokratiska strukturer, utan även i EU:s medlemsländer. Nästan hälften av enkärdeltagarna från 15 EU-länder som deltog i undersökningen upplever att deras utrymme har minskat de senaste åren.

Utöver svårigheterna att få finansiering för arbetet handlar det framförallt om att bli utestängd från arenor för beslutsfattande, brist på erkännande som politiska aktörer och utbredda hat- och förtalskampanjer. På frågan om vilka de bakomliggande faktorerna är svarade de flesta förnyat fokus på traditionella och konservativa värderingar.

På Balkan har nationalismen spelat en viktig roll under lång tid, inte minst sedan krigen på 90-talet. Även många andra länder i Europa har det senaste decenniet fått se en nationalistisk och högerextrem politisk rörelse på frammarsch. Med nationalismen följer ett ökat fokus på traditionella värderingar och kärnfamiljens betydelse. Vilket i sin tur bidrar ytterligare till att krympa utrymmet för kvinnor i allmänhet, och för kvinnorrättsaktivister och HBTQI-aktivister i synnerhet. Att betona kärnfamiljens betydelse innebär oftast att tillskriva kvinnor särskilt ansvar för hemmet och reproduktionen av nya nationsmedlemmar. I en rapport publicerad 2014 lyfte Kvinna till Kvinna fram hur nationalismen bygger på treenigheten mellan folk, familj och fosterland.¹² Nationen och folkets överlevnad går inte att skilja från familjen. Den heterosexuella kärnfamiljen med traditionella könsroller är nationens minsta enhet. Om kärnfamiljens struktur

utmanas så hotas i förlängningen nationen, därför är den konservativa familjesynen en självklar del i den nationalistiska ideologin.

Europas nationalistiska och högerextrema partier polerar sina budskap för att ha en större chans att väljas in i parlamenten eller, som på Balkan, för att närma sig EU. Men det betyder inte att idéerna försvinner. Snarare normaliseras de med hjälp av finlipad retorik. Sakta men säkert blir de rumsrena. Övriga partier måste förhålla sig till dem och de tar allt större plats i den politiska debatten och i media. Denna utveckling banar i sin tur väg för ännu mer extrema krafter.

Som kvinnoaktivist måste du arbeta dubbelt så hårt från början, och förklara varför du inte är nöjd med din traditionella roll. Det är en ständig förhandling för kvinnor om varför de överhuvudtaget ska verka i offentligheten."

KVNNORÄTTSAKTIVIST, LIBANON

¹² Kvinna till Kvinna och EXPO, Folk, familj och fosterland – Nationalismens konsekvenser på jämställdhet, 2014.

KVINNORS RÄTT TILL SINA KROPPAR

Parallellt med utvecklingen i Europa har det blivit allt svårare att diskutera kvinnors sexuella och reproduktiva rättigheter, till och med jämställdhet, i FN. Termen genus har kommit att förknippas med att förespråka homosexualitet, och ett hot mot traditionella familjevärderingar. Det har tagit många år att nå en internationell förståelse inom exempelvis FN för att kvinnors rättigheter också är mänskliga rättigheter. Dessa framsteg ifrågasätts nu allt oftare. Resolutioner har antagits av FN:s råd för mänskliga rättigheter i Genève som sätter traditionella familjevärderingar framför kvinnors mänskliga rättigheter.¹³ Mänskliga rättigheter är individuella rättigheter, men i resolutionerna är det istället enheten "familjen", förstått som den heterosexuella kärnfamiljen, som stärks.

Samtidigt stänger ökande religiös fundamentalism dörrarna för kvinnor som politiska aktörer, begränsar kvinnorrättsförsvarens tillgång till offentliga utrymmen och bestämmer vad en kvinna får och inte får göra. De starka banden mellan kyrkan och staten i länder som Kroatien och Serbien betyder att kvinnors reproduktiva rättigheter ständigt attackeras. Representanter på högsta nivå i den serbisk-ortodoxa kyrkan påpekar att det är serbiska kvinnors "plikt att föda barn",¹⁴ och att

¹³ Till exempel: A/HRC/26/L.20/Rev.1 on Protection of family (antagen i juni 2014) och A/HRC/29/L.25 "Protection of the family: contribution of the family to the realization of the right to an adequate standard of living for its members, particularly through its role in poverty eradication and achieving sustainable development" (antagen i juli 2015)

¹⁴ Telegraf, Irinej porucio Srpkinjama: Dužne ste da rađate!, 24 oktober 2017

<http://www.telegraf.rs/vesti/srbija/2906393-irinej-porucio-srpkinjama-duzne-ste-da-radjate>. Hämtad 2017-10-31

¹⁵ Blic, MITROPOLIT OPET ŠOKIRA Amfilohije: Srpkinje pobiju više dece nego Hitler i Musolini, 15 oktober 2017 <http://www.blic.rs/vesti/drustvo/mitropolit-opet-sokira-amfilohije-srpkinje-pobiju-vise-dece-nego-hitler-i-musolini/559m619>. Hämtad 2017-11-24

¹⁶ Enkäten bestod av frågor där det var möjligt att kryssa i flera svarsalternativ, därav uppgår procentsatsen till mer än 100%.

Ju mer politiska vi är, desto större risk att vi attackeras."

KVINNORÄTTSAKTIVIST EGYPTEN

Anklagelserna har blivit mer vanligt förekommande i Ungern. Kvinnorätsaktivister anklagas för att sprida "genusideologi" och "fritt val av kön" eller för att propagera mot "män och kvinnors medfödda roller" – när de i själva verket arbetar för jämställdhet och kvinnors mänskliga rättigheter."

KVINNORÄTTSAKTIVIST UNGERN

serbiska kvinnor genom att göra abort har "mördat fler barn än Hitler och Mussolini".¹⁵ Flertalet kvinnoaktivister i Irak som svarat på enkäten lyfter fram att den växande religiösa fundamentalismen gör det svårt för dem att fortsätta att vara verksamma.

När vi i enkäten frågade vilka som är de främsta orsakerna bakom åtstramningarna för kvinnoorganisationer, är det framförallt tre faktorer som lyfts fram. Hälften av enkättagarna svarade **ökande fundamentalism och religiöst inflytande**. Ännu fler (58 procent) säger att den **ökande nationalismen** ligger bakom, i synnerhet bakom begränsningar av möjligheten att ta emot utländska bidrag och rädslan för "västerländska värderingar". Nästan lika många ser en återkomst av **traditionella värderingar** som en bakomliggande orsak till attackerna på kvinnoorganisationer.¹⁶

VAD HÄNDER I SVERIGE?

Sverigedemokraterna (SD) kom in i Sveriges riksdag 2010 med ett program grundat på en konservativ familjepolitik med en traditionell syn på könsroller och en invandringsfientlig politik som lösning på många samhällsproblem.

Stereotypa könsroller är en del av det nationalistiska paketet, liksom nationens makt över kvinnors kroppar och reproduktion och i sitt nu gällande principprogram lyfter SD på första sidan fram att det samhälle de vill ha bygger på "bevisat välfungerande naturliga gemenskaper i form av familjen och nationen".¹⁷

Sverigedemokrater har en syn på jämställdhet som något skiljer sig från sina europeiska kusiners. Partiet kommer från en nationalistisk tradition där kärnfamiljen anses vara grunden som samhället vilar på, men säger sig inte vara emot jämställdhet. Snarare tvärtom. Enligt flera höga företrädare i partiet är jämställdhet något typiskt svenskt som ingår i den svenska kulturen.

I den retoriken bortser man från att dagens relativa jämställdhet är ett resultat av politiska processer som ofta initierats och drivits av kvinnorörelsen.

Med utgångspunkten att "jämställdhet är något typiskt svenskt", blir det också möjligt för Sverigedemokraterna att omfamna den svenska självbilden som ett jämställt land, medan partiet i praktisk politik trycker tillbaka reformer som syftar till att utjämna skillnader i kvinnors och mäns livsvillkor och garanterar kvinnors rätt till sin kropp.

¹⁷ https://sd.se/wp-content/uploads/2013/08/principprogrammet2014_webb.pdf. Hämtad 2018-01-30.

¹⁸ <https://sd.se/var-politik/var-politik-a-till-o/> Hämtad 2017-11-23

¹⁹ <https://sd.se/var-politik/jamstalldhetspolitik/> Hämtad 2018-02-09

SD har lobbats för vårdnadsbidrag, att en förälder (i praktiken nästan alltid kvinnan) får ersättning för att stanna hemma och ta hand om barnet istället för att det går på förskola. Partiet vill införa en samvetsklausul som tillåter sjukvårdspersonal att vägra utföra aborter och är det enda partiet i riksdagen som vill sänka abortgränsen från 18 till 12 veckor. SD motsätter sig också alla former av könskvotering.¹⁸

Att Sverigedemokrater i vissa avseenden är positiva till den svenska jämställdheten hindrar inte partiet från att understryka kvinnors och mäns olikheter. Sverigedemokraterna lyfter i sitt principprogram vad de kallar de medfödda skillnaderna mellan män och kvinnor. Dessa skillnader går bortom det som kan uppfattas med blotta ögat, skriver partiet, men de olika egenskaperna sägs komplettera varandra.¹⁹ Feminismen ses inte som en väg mot jämställdhet, utan snarare som en del av extremvänsterns värderingar, och som ett hot som riskerar att splittra nationen.

Sverigedemokraterna och dess politik har med åren blivit alltmer accepterad i den politiska debatten, och delar av retoriken har inför valet 2018 anammats av andra partier i Sveriges riksdag. Normaliseringen har också banat väg för organisationer på den extrema högerkanten, såsom militant nynazistiska Nordiska motståndsrörelsen som fick stor uppmärksamhet under 2017 i samband med bland annat Almedalen och Bokmässan i Göteborg.

Foto Anna Huerta

Foto Kvinna till Kvinna/Ylika Soba

EUROPA, EUROPA!

Enligt en studie som Europaparlamentet publicerat har EU, istället för att införa sanktioner mot EU-länder som begränsar det demokratiska utrymmet och kränker mänskliga rättigheter, "erbjudit nya överenskommelser och bistånd till flera av de stater som är inblandade i de mest brutala inskränkningarna mot civilsamhället."²⁰

EU har blivit kritiserat av människorättsorganisationer för de avtal som slutits med Turkiet kopplat till flyktingsituationen, och EU har valt att se mellan fingrarna på kränkningar av mänskliga rättigheter i landet. Vår enkätundersökning visar exempelvis att kvinnorrättsförsvarare som arbetar för fred i regionen och av säkerhetsskäl är baserade i Turkiet, blir hotade med avvisning av turkiska myndigheter om de samarbetar med internationella organisationer.

Under Viktor Orbans tid vid makten har Ungern haft en oroande utveckling med begränsningar av friheten för media, universitet och civilsamhället. En ny lag som antogs i juni 2017 hindrar organisationer från att ta emot bidrag från utlandet.

Polen är ytterligare ett exempel. Lagändringar som begränsar demonstrationsrätten har presenterats och Amnesty International rapporterar om hur polis trakasserar demonstranter och försöker hindra människor från att delta i protester.²¹ När kvinnor protesterade mot ett förslag på att kraftigt begränsa abortlagen svarade myndigheterna med att göra husrannsakan hos två framstående kvinnoorganisationer

²⁰ European Union, Shrinking space for civil society: The EU response, April 2017, s 22

²¹ Amnesty International. Poland: End crackdown on peaceful protests. 19 oktober 2017. <https://www.amnesty.org/en/press-releases/2017/10/poland-government-must-end-crackdown-on-peaceful-protests/> Hämtad 2017-10-19

²² Associated Press in Warsaw, The Guardian. Police raid offices of women's groups in Poland after protests. 5 oktober 2017. <https://www.theguardian.com/world/2017/oct/05/police-raid-offices-of-womens-groups-in-poland> Hämtad 2017-10-19

²³ Euroactiv, Greens denounce 'Hungary-style' attack against EU-funded NGOs. 19 april 2017. <https://www.euroactiv.com/section/politics/news/greens-denounce-hungary-style-attack-against-eu-funded-ngos/> Hämtad 2017-11-01

²⁴ INDEPENDENT, Election 2017: UK charities say they are being 'gagged' during campaign due to 'chilling effects' of Lobbying Act. 6 juni 2017, <http://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/election-2017-uk-charities-ngos-gagged-lobbying-act-chilling-effects-a7775416.html> Hämtad 2017-10-20

²⁵ Amnesty International, Spain: The right to protest under threat. (2014) <https://euobserver.com/beyond-brussels/129459>

INTERVJU

Sverige:

Rasism, sexism och urspårade samtal

JOURNALISTEN ALEXANDRA PASCALIDOU har varit engagerad mot rasism och för mänskliga rättigheter i mer än 20 år. Attackerna mot henne, främst från högerextremt håll, har fått henne att nästan ge upp. Men bara nästan.

Under en demonstration i Göteborg 2017 bar nazistiska Nordiska motståndsrörelsen på plakat med porträtt av kända svenska journalister med texten "Förbrytare". En av dem var Alexandra Pascalidou.

– Jag kan räkna upp massor av sådana exempel. Från beväpnade nazister som står utanför mitt hem till dagliga hatattacker. Min hemadress uthängd på högerforum på nätet. Fascister som omringar mig på krogen. Folk som skriver till mina uppdragsgivare och uppmanar dem att sparka mig.

Som programledare för olika radio- och teveprogram, däribland Ring P1, har hon blivit utsatt för oräkneliga rasistiska och sexistiska påhopp.

– Med tanke på den press och stress och hat och hot som följer varje framträdande, artikel, teve- eller

radiojobb så ser jag att utrymmet krymper. Både för att arbetsgivare och uppdragsgivare visar oro och även rädsla, men också en viss självensur som träder i kraft. Jag har hört chefer mumla att det är lättare att välja journalister som inte "väcker så mycket känslor", vilket är ett direkt hot mot demokratin och en undfallenhet mot mörkerkrafterna som tillåts styra agendan, säger hon.

Hot och hat mot kvinnliga journalister i Sverige har blivit ett allvarligt hot mot demokratin. Det påverkar både deras yrkes- och privatliv.

– Jag är konstant orolig för både egen del och för mina anhöriga och kollegor. Men också för samtals-tonen som har spårat ur, säger Alexandra Pascalidou.

Hon beskriver en utveckling där åsikter som vilar på FN:s deklaration om mänskliga rättigheter och Sveriges grundlag möts av misstänkliggörande och stämplas som partiska, provokativa och till och med kontroversiella.

– Jag verkar vara ett rött skynke i egenskap av kvinna, invandrare, uppväxt i Rinkeby och i en arbetarklassfamilj. Korsningen klass, etnicitet och kön är provokativ, säger hon.

Alexandra Pascalidou brukar polisanmäla de attacker och hot hon blir utsatt för. Enda gången någon ställts till svars var när hon hade nazister utanför sin hemdörr 1998. Men då hade de gjort samma sak utanför polisens presstalesmans hem. Det hjälpte.

– För bara några dagar sedan polisanmälde jag ett telefonnummer som ringt och trakasserat mig halva natten. Jag är så trött på detta. Men jag är inte ensam, och jag kommer aldrig att ge upp. Det är min plikt att fortsätta, inte bara för min dotters skull men för alla våra systrar runt om i världen.

Kamila Ferenc håller ett plakat där det står "Nu är det nog med statligt förtryck"

INTERVJU

Polen:

”Den polska modern”

KAMILA FERENC ÄR JURIST och arbetar för Federation for Women and Family Planning i Polens huvudstad Warszawa.

– Civilsamhällets rättigheter höll fortfarande på att utvecklas när den nya regeringen började inskränka dem. Nu krymper utrymmet snabbt, säger Kamila Ferenc.

Nationella Institutet för Frihet heter ett nyligen inrättat statligt organ med ansvar för att fördela bidrag till civilsamhället. Kamila Ferenc litar inte på dess opartiskhet.

– Det är skapat och kontrollerat av den polska regeringen samtidigt som det utger sig för att vara gräsrotsbaserat och objektivt, säger hon.

Hon märker redan hur stora delar av det statliga stödet till civilsamhället går till organisationer som stödjer regeringens linje. Vissa av dem har, enligt Kamila Ferenc, till uppgift att misstänkliggöra andra civilsamhällesorganisationer. Demonstrationsfriheten har minskat genom utökade befogenheter för polisen och personer som använder sig av civil olydnad hotas av böter.

Kamila Ferenc menar att det pågår trakasserier av organisationer som är kritiska mot regeringen. Rättsliga processer mot organisationer får orimliga proportioner, finansiella inspektioner genomförs godtyckligt och statliga bidrag dras tillbaka från progressiva organisationer som arbetar för utbildning inom jämställdhet, kvinnors rättigheter och mot diskriminering.

– **Kvinnoaktivister är de som oftast arbetar inom områden som regeringen särskilt riktar in sig på, så de blir attackerade och utsatta.** Deras verksamhet, kamp och beslutsamhet ställs i motsats till den stereotypa modellen för ”den polska modern”, som ska ha familj och hem som främsta prioritet. Det är helt naturligt och accepterat att män är aktivister eller har politiska karriärer. När en kvinna vill göra samma sak ses det som ett bevis på att något är fel på henne, att hon är cynisk eller girig, säger Kamila Ferenc.

Motståndet mot abort är stort i Polen. En lobbygrupp mot aborter är Ordo Iuris, som säger att de vill försvara rättsstaten och Polens grundlag. De attackerade nyligen Federation for Women and Family Planning genom att publicera en manipulativ rapport om deras ekonomi.

– De sa att vi fick pengar från ”utlandet” för att initiera den Svarta Protesten i Polen och att vi inte alls var en gräsrotsrörelse, säger Kamila Ferenc.

Den Svarta Protesten samlade tiotusentals kvinnor i hela Polen i oktober 2016 i protest mot ett utökat abortförbud. Förslaget röstades ner som en följd av de massiva protesterna.

DAGS ATT VÄNDA UTVECKLINGEN

På många håll i världen, i och utanför Europa, krymper civilsamhällets möjlighet att gå samman, att organisera sig och att demonstrera. Trenden är inte ny. På Kvinna till Kvinna har vi under flera år sett och drabbats av konsekvenserna. Rapporten *Så tystas en kvinnorörelse (Suffocating the Movement)* visar hur bråttom det är att vända utvecklingen.

Kraften i kvinnors organisering är allvarligt hotad. ”Det tar död på vår rörelse”, som en av de intervjuade kvinnorrättsaktivisterna uttrycker det i rapporten.

Det är kvinnorörelsen som driver på för jämställdhet och kvinnors rättigheter. Om inte utvecklingen som stryker kvinnoorganisationers möjlighet att verka vänder, så riskerar framsteg som det har tagit generationer att erövra att gå förlorade.

Läs hela rapporten på www.kvinnatillkvinna.se

FORSKNING VISAR ATT EN STARK OCH OBEROENDE FEMINISTISK RÖRELSE ÄR DEN VIKTIGASTE FAKTORN FÖR ATT STÄRKA KVINNORS RÄTTIGHETER.

Foto Kvinna till Kvinna